

Proč začít využívat na vysvědčení více slovní hodnocení a nespokojit se jen s klasifikací?

Jana Kratochvílová

Hodnoty školy a pojetí výuky se zobrazují v hodnocení vzdělávacích výsledků žáků

Hodnocení na vysvědčení (sumativní hodnocení výsledků vzdělávání žáka) by mělo být v souladu hodnotami (vize, principy, cíle) školy a pojetím výuky a výkonu (výsledků) žáka. Je jedním z prvků systémového pojetí školy, který souvisí s podmínkami školy a významně ovlivňuje vzdělávací výsledky. Jestliže škola ve svém školním vzdělávacím programu akcentuje například svoji zaměřenost na kompetence k učení (různým způsobem vyjádřené), na zodpovědnost žáků a jejich aktivitu, pak by výše uvedené mělo být i předmětem hodnocení. Vždyť se jedná o přístup k učení.

Změna výuky znamená i změnu v hodnocení

Jestliže se mění pojetí výuky, a to se zajisté v době distanční výuky mění, pak by se tato změna měla týkat také průběžného a sumativního hodnocení vzdělávacích výsledků žáků. Ty zahrnují nejen dosaženou úroveň očekávaných výstupů jednotlivých předmětů, ale rovněž vzdělávací proces, posouzení průběhu učení, přístupu ke vzdělávání. Jak ukazuje zkušenost, hodnocení přístupu žáků v době distanční výuky nabývá na významu (viz. dokument MŠMT ČR *Doporučení pro školy k hodnocení na vysvědčení za 1. pololetí 2020/2021*, dostupné z <https://koronavirus.edu.cz/files/doporuzeni-k-hodnoceni-na-vysvedceni.pdf>). Je to příležitost popsat přístup žáků k učení a uvést výsledky žáků ve vztahu k podmínkám a dalším okolnostem, které doprovázejí učení žáků. Přestože mnoho učitelů s rodiči a žáky komunikuje průběžně, závěrečná zpráva by měla sumarizovat proces učení i jeho výsledky komplexně.

Abychom mohli přístup ke vzdělávání písemně vyjádřit, musíme sáhnout po slovním hodnocení a tím i ke změně v přístupu k vysvědčení. Učitelům se tak nabízí (po odsouhlasení ředitelem školy a školské rady) využít dlouhodobě nabízené možnosti rozšířit běžnou klasifikaci o slovní hodnocení, popřípadě použít jen hodnocení slovní. K tomu můžeme využít platné tiskopisy vysvědčení (viz vyhláška č. 3/2015 Sb., o některých dokladech o vzdělání, ve znění pozdějších předpisů s přílohami) a online platformy školy.

Vlastní přesvědčení, čas, dovednosti, znalost žáků, CtrlC, CtrlV

Lze souhlasit s tím, že napsat slovní hodnocení vyžaduje přesvědčení, že to má smysl, hodně času, řadu dovedností i znalost žáků. Nejde jen o to, jaké znalosti a dovednosti žák má, ale jakou je osobností, jakým způsobem konkrétnímu žákovi jeho výsledky verbálně vyjádřit. V tomto případě mnohdy CtrlC, CtrlV nefunguje. Na druhou stranu si položíme otázku, do jaké míry mohli učitelé (zejména druhého stupně základních škol) své žáky hlouběji poznat (např. žáky nastupující do 6. ročníku; nově příchozí do třídy; žáky, které učí poprvé...)? Jak psaní slovního hodnocení skloubit s přípravou a průběhem distanční výuky?

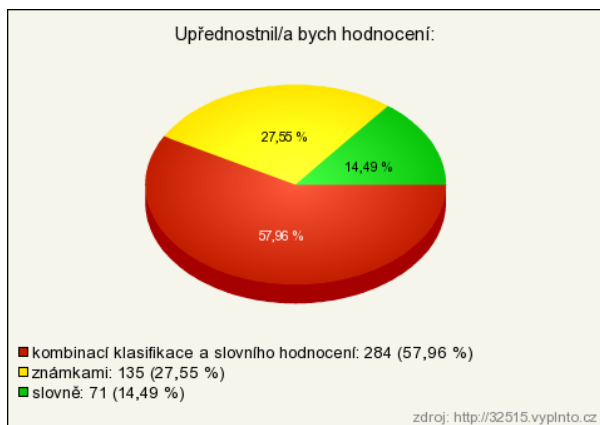
- a) Za psaním slovního hodnocení je mnoho úsilí. Má-li učitel na prvním stupni vyjádřit slovně výsledky žáků ve třídě, (nejméně osm předmětů, úvod, závěr, je to asi 10 odstavců;). Při 25 žácích ve třídě je to 250 odstavců textu. Jedná-li se o učitele druhého stupně, který učí 200 žáků, je to 200 i více odstavců. Na druhou stranu, nemusíme slovně hodnotit všechny předměty, můžeme verbálně vyjádřit úroveň klíčových kompetencí, jehož součástí je

bezesporu přístup ke vzdělávání, můžeme použít a individuálně upravit připravené hodnotící výroky, které jsou součástí školních řádů. Možností je mnoho. Výsledky vzdělávání žáka na konci prvního pololetí lze slovně hodnotit samostatně za každý předmět zvlášť, souhrnně za všechny předměty nebo kombinovat s klasifikací – některé předměty hodnotit slovně a jiné klasifikací, případně všechny předměty hodnotit klasifikací i slovně. A pokud je slovní hodnocení na vysvědčení dlouholetou součástí školy, mohou se učitelé i jejich rodiče a žáci posunout dále a zapojit se všichni (viz. text Kratochvílová, J. & Černá, K. (2021). Od formativního hodnocení k vysvědčení. [cit. 17.1.2021] Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/pedagogika/pr-katedra-pedagogiky/>)

Co říkají o vysvědčení rodiče

Po změně hodnocení volají mnohdy také rodiče, i když se známek nechtějí úplně vzdát, ale pouhá klasifikace jim nestačí. Svědčí o tom například výsledky výzkumu, který realizovala v rámci své závěrečné práce M. Tomanová¹. Zajímalo ji, jak je česká veřejnost spokojena se současnou podobou vysvědčení a jakou formu vysvědčení by upřednostnila v budoucnu. Z dotazníku, na nějž odpovědělo 563 respondentů, mimo jiné, vyplynulo, že:

- téměř 58% respondentů zkoumaného vzorku by upřednostnilo v budoucnu kombinované hodnocení, 15% hodnocení slovní. Hodnocení klasifikací by preferovalo dále asi 28% rodičů.
- pouze 44% rodičů, jejichž dítě bylo hodnoceno klasifikací, uvádělo, že vysvědčení poskytuje dostatek informací o výsledcích dítěte. Rodiče nejvíce postrádali hodnocení individuálního pokroku žáka a podrobnější informace o tom, ve kterých oblastech se mají žáci zlepšit a jakým způsobem zlepšení dosáhnout, informace o silných a slabých stránkách žákova výkonu a hodnocení snahy, přístupu a aktivity v předmětech.
- z rodičů, jejichž dítě bylo hodnoceno slovně, se jich 75% vyjádřilo, že vysvědčení poskytuje dostatek informací o výsledcích jejich dítěte;

Od výše uvedeného výzkumu uplynulo šest let. Nabízí se nám nyní příležitost využít současné doby ke změně přístupu k vysvědčení našich žáků. Můžeme začít postupně.

¹ Tomanová, M. (2014). *Pohled rodičů na závěrečné hodnocení na 1. stupni ZŠ* [online]. Brno. [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ocnyt/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jana Kratochvílová.

Doc. Mgr. Jana Kratochvílová, Ph.D.
Vedoucí Katedry pedagogiky PdF MU
<https://www.ped.muni.cz/pedagogika/>